

تحلیل منابع عمده عواید و مصارف دهاقین ولایت کابل

نورالله حلیمزی، ایازخان ناصری، محمد مرتضی نورزاد، یوسف جلیلی، محمد ذاکر امرخیل، سیف الله مهمند، رحمت الله موسوی

دیپارتمنت اقتصاد و توسعه زراعتی، پوهنځی زراعت، پوهنتون کابل، افغانستان
ایمیل نویسنده اصلی: noorullahhalimzai123@gmail.com

خلاصه

زراعت یکی از مهم‌ترین بخش‌های اقتصادی افغانستان به شمار می‌رود و دهاقین نقش اساسی در تأمین معیشت و تولیدات زراعتی دارند. این تحقیق به بررسی منابع عایداتی و مصارف دهاقین در ولسوالی‌های چهارگانه ولایت کابل پرداخته است. برای جمع‌آوری داده‌ها از روش مصاحبه و پرسش‌نامه استفاده شد و نمونه‌گیری به صورت تصادفی از میان دهاقین این ولسوالی‌ها انجام شد. نتایج تحقیق نشان داد که عواید اصلی دهاقین از طریق محصولات زراعتی مانند گندم، جواری، و سبزیجات به دست می‌آید، در حالی که بخشی از عواید از فعالیت‌های جانبی چون مالداری و کارگری نیز تأمین می‌شود. از سوی دیگر، مصارف عمده شامل تهیه بذر، کود کیمیاوی، آبیاری، و نیروی کار بوده که در کنار مصارف معیشتی مانند خوراک، پوشاک، و تعلیم و تربیه قرار می‌گیرد. تحلیل مقایسه‌ای میان ولسوالی‌ها نشان داد که تفاوت‌هایی در منابع عایداتی و الگوهای مصرف وجود دارد که متأثر از شرایط محیطی، دسترسی به بازار، و نوعیت محصولات کشت شده می‌باشد. در نهایت، پیشنهادهایی برای بهبود عواید و کاهش مصارف دهاقین ارائه شده است، از جمله استفاده بهینه از منابع موجود، دسترسی به تکنالوژی‌های نوین زراعتی، و حمایت بیشتر از سوی نهادهای ذیربط.

واژه‌های کلیدی: منابع عایداتی، مصارف دهاقین، زراعت، ولسوالی‌های چهارگانه، ولایت کابل

An Analysis of Income Sources and Expenditures of Farmers in the Four Districts of Kabul Province

Noorullah Halimzai, Ayaz Khan Naseri, Mohammad Murtaza Nurzad, Yousuf Jalili, Mohammad Zaker Amarkhil, Saifullah Mohmand, Rahmatullah Mousavi

Department of Agricultural Economics and Extension, Agriculture Faculty, Kabul University

Abstract

This study examines the income sources and expenditure patterns of farmers in the four districts of Kabul province: Paghman, Shakar Dara, Kalakan, Mirbacha Kot. The main objective of the research is to identify the factors affecting farmers' income and expenditures and to propose solutions for improving their economic situation. The study employed a survey method, collecting data through interviews and questionnaires. The findings reveal that farmers' incomes primarily come from agriculture and secondary activities such as livestock farming and wage labor, while their expenditures include living and production costs. Challenges such as limited access to improved seeds, water shortages, and high production costs have negatively impacted farmers' income and economic sustainability. Based on the findings, improving access to agricultural inputs, developing irrigation systems, enhancing farmers' skills, and strengthening market access are among the proposed strategies to increase farmers' incomes and reduce their expenses, ultimately contributing to the economic improvement and sustainable agricultural development in the region.

Keywords: Income sources, farmers' expenditures, agriculture, four districts, Kabul province.

مقدمه

زراعت همواره به عنوان یکی از ارکان اصلی اقتصاد افغانستان شناخته می‌شود (۱۱). در بسیاری از مناطق کشور، تولید محصولات زراعتی مهم‌ترین منبع درآمد و معیشت مردم است (۱، ۱۰). زراعت در افغانستان علاوه بر اینکه بخش عمده‌ای از اشتغال را فراهم می‌آورد، نقش مهمی در تأمین امنیت غذایی و حفظ پایداری اقتصادی کشور دارد (۱۳، ۱۲، ۴). ولایت کابل، با موقعیت جغرافیایی و اقلیمی خاص خود، یکی از مهم‌ترین و پراهمیت‌ترین مناطق زراعتی کشور است که با داشتن جمعیتی نسبتاً زیاد و منابع طبیعی متنوع، همچنان در زمره مناطقی است که دهاقین در آن به کشت محصولات مختلف مشغول هستند. با این حال، وضعیت اقتصادی دهاقین در مناطق مختلف ولایت کابل همواره با چالش‌های متعددی روبرو است. مشکلاتی چون کمبود منابع آبی، استفاده نامناسب از اراضی، نوسانات قیمت‌ها، تغییرات اقلیمی و ضعف در دسترسی به فناوری‌های نوین زراعتی از مهم‌ترین مشکلاتی هستند که دهاقین با آن مواجه‌اند. این مشکلات نه تنها بر سطح تولید محصولات زراعتی تأثیر می‌گذارند، بلکه به طور مستقیم بر منابع عایداتی و مصارف دهاقین نیز اثر می‌گذارند. بسیاری از دهاقین به رغم تلاش‌های فراوان، در تأمین نیازهای اولیه خود با مشکلات جدی مواجه‌اند که این امر باعث ناپایداری اقتصادی در خانواده‌های زراعت پیشه می‌شوند. تحقیقات گذشته در زمینه وضعیت معیشتی دهاقین در افغانستان، به ویژه در مناطق زراعتی مانند ولایت کابل، بر چالش‌های متعدد موجود تأکید کرده‌اند. به عنوان مثال، یک مطالعه که توسط موسسه تحقیقات زراعتی افغانستان در سال ۲۰۱۹ انجام شد، به نقش حیاتی زراعتی در معیشت دهاقین اشاره کرد و بر لزوم بهبود روش‌های زراعتی و تأمین منابع مالی برای دهاقین تأکید داشت (۳، ۷). همچنین، تحقیقات دیگر نشان داده‌اند که دهاقین در بسیاری از مناطق کشور با مشکلاتی همچون نوسانات شدید قیمتی و فقدان آموزش‌های لازم برای استفاده از تکنولوژی‌های نوین زراعتی مواجه هستند (۵، ۱۵). در این راستا، بررسی منابع عایداتی و مصارف دهاقین در ولایت کابل و تحلیل دقیق وضعیت معیشتی آن‌ها می‌تواند اطلاعات با ارزشی را در اختیار سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیرندگان قرار دهد تا برنامه‌های مؤثری برای بهبود شرایط اقتصادی این قشر از جامعه طراحی کنند. آگاهی از منابع عایداتی و مصارف دهاقین نه تنها به شناسایی مشکلات و نیازهای آنان کمک می‌کند، بلکه می‌تواند به شفاف‌سازی نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی در این بخش از جامعه منجر شود.

اهداف این تحقیق عبارتند از: شناسایی منابع عمده عایداتی دهاقین در ولسوالی‌های چهارگانه ولایت کابل و تعیین بخش‌های اصلی مصارف آنان، شامل مصارف معیشتی و تولیدی است. همچنین، این تحقیق به تحلیل میزان عواید و مصارف دهاقین از فعالیت‌های زراعتی مختلف پرداخته و الگوهای عایداتی و مصرفی را در میان ولسوالی‌های مورد مطالعه مقایسه می‌کند. در نهایت، هدف این تحقیق ارائه پیشنهاداتی برای بهبود عواید دهاقین و کاهش مصارف آنان از طریق راهکارهای مناسب زراعتی و اقتصادی است.

نتایج این مطالعه می‌تواند در تصمیم‌گیری‌های زراعتی و اقتصادی در سطح محلی و ملی مورد استفاده قرار گیرد و به توسعه پایدار زراعتی و تأمین امنیت غذایی در افغانستان کمک کند.

مواد و روش تحقیق

این تحقیق از نوع توصیفی-تحلیلی و با رویکرد پیمایشی است که به منظور بررسی منابع عایداتی و مصارف دهاقین در ولایت کابل انجام شده است. جامعه آماری تحقیق شامل دهاقین فعال در چهار ولسوالی ولایت کابل یعنی ولسوالی‌های پغمان، شکرده، کلکان و میربچه کوت بود. از روش نمونه‌گیری توپ برفی برای انتخاب نمونه‌ها استفاده شده‌اند. داده‌ها از طریق پرسشنامه‌های ساختاریافته و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته از ۱۷۰ نمونه هدف جمع‌آوری گردیده. در تحلیل داده‌ها، از روش‌های آماری برای تجزیه و تحلیل کمی و از تحلیل محتوای کیفی برای بررسی مصاحبه‌ها استفاده شده است.

نتایج و بحث

براساس داده‌های جدول (۱)، در ولسوالی پغمان ۴۴ دهقان، معادل ۲۵,۹ فیصد از کل نمونه تحقیق، انتخاب شده اند. در ولسوالی شکرده ۵۰ دهقان که ۲۹,۴ فیصد از نمونه را تشکیل می‌دهند، مورد بررسی قرار گرفته اند. قابل ذکر است که تعداد نمونه در ولسوالی‌های شکرده و میربچه کوت برابر است. در ولسوالی کلکان، ۲۶ دهقان به‌عنوان نمونه انتخاب شده اند که کمترین سهم از جمعیت تحقیق را با ۱۵,۳ فیصد به خود اختصاص داده است. نمونه‌گیری با در نظر گرفتن شرایط جغرافیایی ولسوالی‌ها صورت گرفته است.

جدول ۱: تعداد نمونه ولسوالی‌های مورد هدف

ولسوالی	دفعات	فیصدی
پغمان	۴۴	۲۵,۹
شکرده	۵۰	۲۹,۴
کلکان	۲۶	۱۵,۳
میربچه کوت	۵۰	۲۹,۴
مجموعی		۱۰۰

منبع: محاسبه محقق

تفاوت عمده در تعداد نمونه‌های انتخاب‌شده توسط محققین، به اندازه جمعیت و ساختار جغرافیایی ولسوالی‌ها مرتبط است. در ولسوالی‌های شکرده و میربچه کوت، ۲۹,۴ فیصد از نمونه انتخاب شده است. ساختار جغرافیایی این ولسوالی‌ها کوهستانی بوده و دهقانان به کشت انواع مختلف محصولات زراعتی می‌پردازند که منجر به تفاوت در عواید و مصارف آنان می‌شود. در مقابل، در ولسوالی پغمان که ۲۵,۹ فیصد نمونه را تشکیل می‌دهد، دهقانان عمدتاً محصولات مشابهی کشت می‌کنند و در نتیجه، تفاوت کمتری در عواید و مصارف آن‌ها مشاهده می‌شود. از سوی دیگر، در ولسوالی کلکان که ۱۵,۳ فیصد نمونه را شامل می‌شود، جمعیت دهقانان کمتر بوده و تعداد نمونه انتخاب‌شده، نماینده‌ی بخش بزرگی از این جمعیت است.

عواید دهاقین

یکی از چالش‌های اساسی دهقانان در کشور، عدم محاسبه دقیق عواید و مصارف تولید است. این کمبود اطلاعات، برنامه‌ریزی مناسب را برای دهقانان دشوار ساخته و تصمیم‌گیری آن‌ها را با مشکلات متعددی مواجه کرده است. بر اساس داده‌های جمع‌آوری‌شده از چهار ولسوالی ولایت کابل، دهقانان در فعالیت‌های مختلف زراعتی مصروف اند و منابع عمده عواید آن‌ها از فروش محصولات هارتيکلچری، حبوبات و غله‌جات تأمین می‌شود. یافته‌ها نشان می‌دهد که دهقانان به‌طور متوسط از هر جریب زمین ۴۴'۸۷۶ افغانی عاید دارند. بیشترین عاید ثبت‌شده از یک جریب زمین، ۱۴۰ هزار افغانی و کمترین آن ۵ هزار افغانی بوده است. شایان ذکر است که بیشترین عاید مربوط به کشت انگور، معادل ۳۷۴'۴۰۰ افغانی در هر جریب، و کمترین عاید مربوط به کشت کچالو، معادل ۵۰ هزار افغانی در هر جریب ثبت شده است. مطالعات مشابه در ایالت پنجاب کشور هندوستان نشان می‌دهد که دهقانان آن منطقه به‌طور متوسط از هر هکتار زمین ۳۵۳'۲۴۷ کلدار هندی عاید داشته‌اند که معادل ۷۰'۶۴۹ کلدار هندی در هر جریب زمین است (۱۴). تفاوت قابل‌توجه عواید میان دو کشور عمدتاً به عواملی مانند دسترسی به بازارهای مناسب، استفاده از تخم‌های اصلاح‌شده، و بهره‌گیری از تکنالوژی پیشرفته در هندوستان نسبت داده می‌شود (جدول ۲).

جدول ۲: معیارهای میلان مرکزی و انحراف عواید دهاقین (افغانی)

اوسط	۴۴۸۷۶.۳۳
میانه	۴۰۲۵۰.۰۰
مود	۵۰۰۰
انحراف معیاری	۲۸۹۱۲.۵۵۹
وریانس	۸۳۵۹۳۶۰۸۳.۹۹۱
کوچکترین حد	۵۰۰
بزرگترین حد	۳۷۴۴۰۰

منبع: محاسبه محقق

عاید بالاتر از کشت انگور نسبت به سایر محصولات زراعتی در درجه نخست به شرایط اقلیمی مساعد برای رشد محصولات باغی، به ویژه انگور، مرتبط است. علاوه بر آن، عوامل دیگری مانند مناسب بودن خاک، دسترسی به بازارهای بهتر در مقایسه با سایر محصولات زراعتی و سهولت در مراحل پروسس نیز نقش مهمی در افزایش عواید این محصول دارند. بر اساس آمار موجود، سطح زیر کشت انگور در افغانستان حدود ۸۲'۴۵۰ هکتار تخمین زده شده و تولید مجموعی آن به ۸۷۴'۵۰۰ متریک تن در سال می‌رسد (۱۳).

مصارف دهاقین

به طور کلی، مصارف دهقانان به دو بخش عمده تقسیم می‌شود: مصارف معیشتی و مصارف تولیدی.

۱. **مصارف معیشتی:** مصارف معیشتی شامل هزینه‌های خانواده، درمان، رسوم و رواج‌ها، تداوی حیوانات، مالیات دولتی، و ساخت‌وساز یا بازسازی تعمیرات است.

- مصارف خانوادگی: یافته‌ها نشان می‌دهد که دهقانان به طور متوسط سالانه حدود ۲۲۶'۹۵۸ افغانی برای مصارف خانوادگی هزینه می‌کنند. حداقل این هزینه ۶۰ هزار افغانی و حداکثر آن ۳۷۹'۰۲۰ افغانی ثبت شده است.
- مصارف درمانی: متوسط هزینه سالانه خانواده‌ها برای درمان ۶۲'۰۸۸ افغانی گزارش شده است، که حداقل آن ۱'۰۰۰ افغانی و حداکثر آن ۸۴ هزار افغانی می‌باشد.
- مصارف رسوم و رواج‌ها: دهقانان ولایت کابل به رسوم و عنعنات خود توجه ویژه‌ای دارند و به طور متوسط سالانه حدود ۱۲۹'۰۷۱ افغانی در این بخش هزینه می‌کنند. حداقل هزینه ثبت شده ۵ هزار افغانی و حداکثر آن ۱,۳ میلیون افغانی گزارش شده است. تفاوت چشمگیر در این ارقام ناشی از سبک زندگی و تفاوت‌های فرهنگی میان خانواده‌ها می‌باشد.
- تداوی حیوانات: متوسط هزینه سالانه برای تداوی حیوانات حدود ۱۵'۵۵۵ افغانی است، در حالی که کمترین میزان آن ۲ هزار افغانی و بیشترین میزان آن ۷۰ هزار افغانی ثبت شده است.
- مالیات دولتی: دهقانان هنگام عرضه محصولات به بازارهای کابل، مالیات پرداخت می‌کنند که به طور متوسط سالانه ۱۶'۷۸۷ افغانی است. حداقل این مقدار ۵۰۰ افغانی و حداکثر آن ۱۰۰ هزار افغانی گزارش شده است.
- هزینه‌های ذخیره‌سازی محصولات: برخی از دهقانان برای نگهداری محصولات زراعتی خود هزینه‌ای متقبل می‌شوند که به طور متوسط ۵'۵۰۰ افغانی برآورد شده است. حداقل و حداکثر این هزینه به ترتیب ۵ هزار افغانی و ۶ هزار افغانی گزارش شده است (جدول ۳).

جدول ۳: مصارف معیشتی دهاقین ولایت کابل (افغانی)

مشخصات	مصارف خانواده	مریضی	رسم و رواج	تداوی حیوانات	مالیه دولت	نگهداری محصول
اوسط	۲۲۶۹۵۸	۶۲۰۸۸.۲۴	۱۲۹۰۷۱.۴۳	۱۵۵۵۵.۵۶	۱۶۷۸۷.۵	۵۵۰۰
میانه	۱۸۰۰۰۰	۴۱۰۰۰	۶۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۹۵۰۰	۵۵۰۰
کوچکترین	۶۰۰۰۰	۱۰۰۰	۰.۵۰۰	۲۰۰۰	۵۰۰	۵۰۰۰
بزرگترین	۳۷۹۰۲۰	۸۴۰۰۰	۱۳۰۰۰۰۰	۷۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰	۶۰۰۰

منبع: محاسبه محقق

۲- **مصارف تولیدی:** مصارف تولیدی دهقانان شامل چندین بخش اساسی است که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از: تخم اصلاح شده، آب، کود، نیروی کار، ادویه، تراکتور، و خرید نهال.

تخم اصلاح شده: دهقانان ولایت کابل به استفاده از تخم‌های اصلاح شده توجه خاصی دارند. به طور متوسط، سالانه حدود ۱۲'۵۷۱ افغانی برای خرید این تخم‌ها هزینه می‌شود. حداقل هزینه در این بخش ۱'۱۰۰ افغانی و حداکثر آن ۱۱۹'۴۰۰ افغانی ثبت شده است.

آب: تأمین آب در این ولایت از منابع مختلفی همچون چشمه‌ها و کاریزها صورت می‌گیرد؛ اما در برخی مناطق به دلیل خشک‌سالی، آب از طریق واترپمپ‌ها تأمین می‌شود. یافته‌ها نشان می‌دهد که دهقانان به طور متوسط سالانه ۴۵'۹۸۹ افغانی برای آب مصرف می‌کنند. کمترین هزینه گزارش شده در این بخش ۱'۸۰۰ افغانی و بیشترین آن ۸۵ هزار افغانی است.

کود: دهقانان به طور معمول از سه نوع کود برای بهبود رشد محصولات خود استفاده می‌کنند: کود سیاه (DAP)، کود سفید (یوریا) و کود حیوانی. کود سیاه دارای "دای آمونیم فاسفیت" بوده و مقدار زیادی فسفورس در ترکیب خود دارد که در فرآیند متابولیسم گیاه و رشد ریشه‌ها نقش اساسی ایفا می‌کند. کود سفید (یوریا) سرشار از نایتروجن است، به راحتی در آب حل می‌شود و رشد بخش‌های سبز گیاه را تسریع می‌کند. کود حیوانی به طور معمول قبل از کشت محصول برای تقویت خاک به کار گرفته می‌شود. بر اساس آمار، متوسط هزینه کود سالانه ۲۷'۴۶۴ افغانی است. حداقل هزینه ثبت شده در این بخش ۷'۵۰۰ افغانی و حداکثر آن ۳۰ هزار افغانی می‌باشد.

نیروی کار: نیروی کار بخش مهمی از هزینه‌های تولید را تشکیل می‌دهد. کارگران وظایفی از قبیل آماده‌سازی زمین، آبیاری، استعمال کود، ادویه و جمع‌آوری محصول را انجام می‌دهند. متوسط هزینه نیروی کار سالانه ۱۹'۰۰۵ افغانی بوده، در حالی که حداقل هزینه ثبت شده ۱'۶۰۰ افغانی و حداکثر آن ۱۲۰ هزار افغانی گزارش شده است.

ادویه: دهقانان برای کنترل آفات و تقویت محصولات از دو روش عمده استفاده می‌کنند: قبل از کشت از بین بردن گیاهان هرزه و در طول فصل رشد کنترل امراض و تقویت محصول می‌باشد. متوسط هزینه سالانه در این بخش ۹'۴۷۶ افغانی است، در حالی که حداقل هزینه ۱'۰۰۰ افغانی و حداکثر آن ۲۰ هزار افغانی ثبت شده است.

تراکتور: آماده‌سازی زمین اکثراً توسط تراکتور انجام می‌شود؛ اما در مناطق کوهستانی، به دلیل محدودیت دسترسی تراکتور، از گاوها برای قلبه کردن زمین استفاده می‌شود. یافته‌ها نشان می‌دهد که متوسط هزینه سالانه برای استفاده از تراکتور ۱۴'۲۰۰ افغانی بوده، با حداقل ۲'۴۰۰ افغانی و حداکثر ۴۰ هزار افغانی می‌باشد.

خرید نهال: برای تولید محصولات باغی، دهقانان نیاز به خرید نهال دارند. یافته‌ها نشان می‌دهد که متوسط هزینه خرید نهال سالانه ۵'۵۰۰ افغانی است که حداقل آن ۵ هزار افغانی و حداکثر آن ۶ هزار افغانی گزارش شده است.

جدول ۴: مصارف تولیدی محصولات زراعتی ولایت کابل

مشخصات	تخم	آب	کود	کارگر	ادویه	تراکتور	خریداری نهال
اوسط	۱۲۵۷۱	۴۵۹۸۹	۲۷۴۶۴	۱۹۰۰۵	۹۴۷۶	۱۴۲۰۰	۵۵۰۰
میانه	۵۲۰۰	۲۴۰۰۰	۱۷۰۰۰	۶۵۰۰	۵۰۰۰	۷۰۰۰	۵۵۰۰
مود	۳۰۰۰	۳۰۰۰۰	۲۰۰۰۰	۳۰۰۰	۱۰۰۰۰	۲۴۰۰	۵۰۰۰
کوچکترین حد	۱۱۰۰	۱۸۰۰	۷۵۰۰	۱۶۰۰	۱۰۰۰	۲۴۰۰	۵۰۰۰
بزرگترین حد	۱۱۹۴۰۰	۸۵۰۰۰	۳۰۰۰۰	۱۲۰۰۰۰	۲۰۰۰۰	۴۰۰۰۰	۶۰۰۰

منبع: محاسبه محقق

مطالعه‌ای در ایالت پنجاب کشور هندوستان نیز مصارف دهقانان را به دو بخش اصلی تقسیم کرده است: مصارف غذایی خانواده و مصارف تولیدی. یافته‌ها نشان می‌دهد که دهقانان در پنجاب به‌طور متوسط سالانه حدود ۱۲۴'۳۳۶ کلوگرم هندی برای مصارف غذایی خانواده خود هزینه می‌کنند. این مقدار در مقایسه با مصارف خانوادگی دهقانان ولایت کابل، کمتر است (۱۴).

مقدار محصولات زراعتی

میوه جات تازه

دهقانان مورد مطالعه در ولایت کابل محصولات متنوع باغی مانند انگور، آلو، چهارمغز، سیب، گیلاس، شفتالو و شالو را تولید و به بازار عرضه می‌کنند. در میان این محصولات، انگور بیشترین سهم را در عواید دهقانان داشته و وسیع‌ترین سطح زیر کشت را نیز به خود اختصاص داده است. در ادامه، جزئیات مربوط به تولید هر یک از این محصولات بررسی می‌شود:

- شالو: شالو یکی از میوه‌های خوش طعم و تابستانی است که در ولایت کابل به میزان محدود تولید می‌شود. یافته‌ها نشان می‌دهد که دهقانانی که به کشت این محصول مشغول اند، به‌طور متوسط از هر جریب زمین ۱۵۰ سیر شالو برداشت می‌کنند. سطح زیر کشت این محصول برای هر دهقان به‌طور متوسط ۲ جریب گزارش شده است.
- شفتالو: شفتالو میوه‌ای شیرین و تابستانی است که معمولاً به رنگ‌های زرد، نارنجی و سرخ دیده می‌شود. دهقانان ولایت کابل عمدتاً شفتالوی نارنجی و زرد را به دلیل بازارپسندی بالاتر برای فروش تولید می‌کنند. طبق اطلاعات جمع‌آوری شده، متوسط تولید شفتالو در هر جریب ۳۳۷,۵ سیر است که کمترین میزان برداشت ۵۰ سیر و بیشترین آن ۶۲۵ سیر ثبت شده است.
- چهارمغز: چهارمغز به دلیل ارزش غذایی بالا و محتوای چربی‌های سالم و پروتئین، یکی از محصولات با ارزش باغی محسوب می‌شود. یافته‌ها نشان می‌دهد که متوسط تولید سالانه چهارمغز ۴'۵۰۰ دانه در هر جریب است. حداقل میزان برداشت ۴'۰۰۰ دانه و حداکثر آن ۵'۰۰۰ دانه گزارش شده است.
- آلوبالو: آلوبالو میوه‌ای از خانواده گیلاس است که طعم ترش و شیرین دارد. شرایط اقلیمی کابل برای کشت آلوبالو مناسب است؛ باین حال، تولید آن به‌ندرت صورت می‌گیرد. بر اساس داده‌های جمع‌آوری شده، تولید سالانه آلوبالو برای هر دهقان به‌طور متوسط ۲۰ سیر گزارش شده است.
- گیلاس: گیلاس از جمله میوه‌های خوش طعم و پرطرفدار در افغانستان است که در دو نوع شیرین و ترش کشت می‌شود. به دلیل خصوصیات ویژه این میوه، برداشت آن زودتر از سایر محصولات انجام شده و با قیمت مناسبی در بازار عرضه

می‌شود. بر اساس یافته‌ها، متوسط تولید گیلاس ۲۰۱،۴ سیر در هر جریب است. حداقل میزان برداشت ۷ سیر و حداکثر آن ۴۰۰ سیر گزارش شده است.

■ سیب: سیب یکی از محصولات مهم زراعتی در افغانستان محسوب می‌شود و مناطق مرکزی این کشور به دلیل شرایط اقلیمی مناسب و خاک حاصلخیز، از مناطق اصلی تولید این محصول به شمار می‌روند. در ولایت کابل، دهقانان عمدتاً دو نوع سیب زرد و سرخ را برای فروش تولید می‌کنند. بر اساس آمار، متوسط تولید سالانه سیب در هر جریب ۴۸۷،۷ سیر است. حداقل میزان تولید ۱۸۰ سیر و حداکثر آن ۳۱۲۰ سیر ثبت شده است.

■ انگور: انگور به‌عنوان یک محصول استراتژیک در افغانستان، در مناطق مختلف کشور کشت می‌شود و سهم عمده‌ای در عواید دهقانان دارد. یافته‌ها نشان می‌دهد که متوسط تولید انگور در هر جریب زمین ۱'۲۵۴،۷ سیر است. حداقل میزان برداشت ۳۰ سیر و حداکثر آن ۲'۳۲۰ سیر ثبت شده است.

مطالعه حاضر نشان می‌دهد که انگور بالاترین میزان تولید را در میان محصولات زراعتی ولایت کابل دارد و متوسط تولید سالانه آن برای هر خانواده ۲۵۴،۱ سیر است. پس از انگور، به ترتیب سیب (۴۸۷ سیر)، شالو (۳۵۰ سیر)، شفتالو (۳۳۷،۵ سیر)، گیلاس (۲۰۱ سیر)، آلبالو (۲۰ سیر) و چهارمغز (۴۵۰۰ دانه) بیشترین میزان تولید را به خود اختصاص داده‌اند. این آمار نشان‌دهنده تنوع تولیدات باغی در ولایت کابل و اهمیت محصولات باغی، به‌ویژه انگور، در تأمین معیشت و عواید دهقانان این ولایت است (جدول ۵).

جدول ۵: مقدار میوه جات تولید شده به سیر و عدد

مشخصات	شالو	شفتالو	چهارمغز	آلبالو	گیلاس	سیب	انگور
اوسط	۳۵۰	۳۳۷،۵	۴۵۰۰	۲۰	۲۰۱،۴	۴۸۷،۸	۱۲۵۴،۷۲
میانه	۳۵۰	۳۳۷،۵	۴۵۰۰	۲۰	۲۰۰	۳۷۴	۷۶۰
مود	۳۵۰	۵۰	۴۰۰۰	۲۰	۷	۱۵۰	۸۰۰
کوچکترین حد	۳۵۰	۵۰	۴۰۰۰	۲۰	۷	۱۸۰	۳۰
بزرگترین حد	۳۵۰	۶۲۵	۵۰۰۰	۲۰	۴۰۰	۳۱۲۰	۲۳۲۰

منبع: محاسبه محقق

ارزش میوه جات

بر اساس یافته‌های جدول (۶)، گیلاس بالاترین ارزش اقتصادی را در میان میوه‌های مورد بررسی دارد، به‌گونه‌ای که متوسط ارزش حاصل از فروش آن ۱۸۱'۲۶۰ افغانی گزارش شده است. پس از گیلاس، به ترتیب شفتالو، سیب، شالو و انگور از اهمیت قابل توجهی برخوردارند. عوامل مؤثر در بالا بودن ارزش گیلاس شامل حجم بالای تولید، صادرات به بازارهای خارجی و قیمت مناسب آن در بازار است که این محصول را به یکی از منابع اصلی عواید دهقانان تبدیل کرده است. در مقابل، آلبالو کمترین عاید را در میان میوه‌های مورد بررسی دارد که عمدتاً به دلیل محدود بودن سطح زیر کشت آن در ولایت کابل است.

جدول ۶: ارزش میوه جات تازه (افغانی)

مشخصات	شالو	شفتالو	گیلاس	چهارمغز	آلبالو	انگور	سیب
اوسط	۵۲۵۰۰	۸۱۰۰۰	۱۸۱۲۶۰	۷۷۵۰	۴۸۰۰	۱۲۲۶۶	۵۳۲۰۴
میانه	۵۲۵۰۰	۸۱۰۰۰	۱۸۰۰۰۰	۷۷۵۰	۴۸۰۰	۸۰۰۰	۳۶۰۰۰
مود	۵۲۵۰۰	۱۲۰۰۰	۶۳۰۰	۷۵۰۰	۴۸۰۰	۲۵۰۰۰	۸۰۰۰
کوچکترین	۵۲۵۰۰	۱۲۰۰۰	۶۳۰۰	۷۵۰۰	۴۸۰۰	۵۰۰۰	۳۰۰۰
بزرگترین	۵۲۵۰۰	۱۵۰۰۰۰	۳۶۰۰۰۰	۸۰۰۰	۴۸۰۰	۳۷۴۴۰۰	۲۳۲۰۰۰

منبع: محاسبه محقق

مقدار تولید سبزیجات

سبزیجات یکی از منابع مهم عایداتی دهقانان ولایت کابل به شمار می‌رود و نقش قابل توجهی در تأمین درآمد آن‌ها دارد. بر اساس داده‌های جدول (۷)، بیشترین مقدار تولید به گروه سایر سبزیجات اختصاص دارد که شامل محصولاتی چون گندنه، بامیه، کدوگک، نوش پیاز، ملی سرخک و سایر سبزیجات محلی است. پس از آن، به ترتیب محصولات پیاز، کچالو، رومی، فاصله و سیر از نظر میزان تولید در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

جدول ۷: مقدار تولیدی سبزیجات (سیر)

مشخصات	سایر سبزیجات	فاصلیه	رومی	سیر	پیاز	کچالو
اوسط	۷۶۸۰	۶۱.۲۵	۱۴۵	۲۰	۷۹۶.۰۸	۵۵۴.۹
میانه	۳۰۰۰	۵۵	۱۱۵	۲۰	۵۵	۱۵۰
مود	۴۰	۱۵	۳۰	۲۰	۵۰	۱۵۰
کوچکترین	۴۰	۱۵	۳۰	۲۰	۸	۱۰
بزرگترین	۲۰۰۰۰	۱۲۰	۳۵۰	۲۰	۳۲۰۰	۵۶۰۰

منبع: محاسبه محقق

ارزش تولید سبزیجات

در ولایت کابل، انواع گوناگون سبزیجات کشت شده و توسط دهقانان و تاجران به بازارهای شهری عرضه می‌گردد. بر اساس یافته‌های جدول (۸)، بیشترین ارزش تولیدات مربوط به بخش سایر سبزیجات است که دهقانان به طور متوسط سالانه حدود ۶۳۴'۶۶۶ افغانی از فروش آن‌ها عاید کسب می‌کنند. پس از سایر سبزیجات، پیاز به دلیل عرضه در زمان‌های مختلف به بازار، جایگاه مهمی دارد و متوسط ارزش سالانه آن به ۲۱۴'۷۹۲ افغانی می‌رسد. محصولات دیگری مانند کچالو، فاصله، سیر و رومی نیز به ترتیب از نظر ارزش تولید در رده‌های بعدی قرار دارند.

جدول ۸: ارزش حاصل سبزیجات (افغانی)

مشخصات	کچالو	سایر سبزیجات	فاصلیه	رومی	سیر	پیاز
اوسط	۹۹۹۶۶.۲۵	۶۳۴۶۶۶	۱۳۴۰۰	۶۱۶۶.۶۷	۱۰۰۰۰	۲۱۴۷۹۲
میانه	۱۸۰۰۰	۳۰۰۰۰	۱۶۰۰۰	۵۴۰۰	۱۰۰۰۰	۵۰۰۰
مود	۱۸۰۰۰	۴۰۰۰	۱۹۲۰۰	۸۰۰۰	۱۰۰۰۰	۵۰۰۰
کوچکترین	۱۰۰۰	۴۰۰۰	۲۴۰۰	۱۸۰۰	۱۰۰۰۰	۸۰۰
بزرگترین	۱۶۰۰۰۰	۱۶۰۰۰۰	۱۹۲۰۰	۱۴۰۰۰	۱۰۰۰۰	۵۶۰۰۰۰

منبع: محاسبه محقق

مقدار تولیدی حبوبات و غله جات

حبوبات و غله جات از جمله منابع اصلی درآمدی برای دهقانان به شمار می‌روند و نقش مهمی در اقتصاد زراعتی دارند. بر اساس داده‌های جدول (۹)، بیشتر دهقانان در این مناطق بر کشت سه محصول عمده یعنی گندم، جو و لویا تمرکز دارند. از لحاظ مساحت کشت، گندم بیشترین سهم را دارد و به طور متوسط در ۴۶۲,۴ جریب زمین تولید می‌شود. متوسط تولید گندم از هر جریب زمین حدود ۲۱۹,۷ سیر است. پس از گندم، جو در رتبه دوم قرار دارد، با متوسط تولید ۷۱ سیر از هر جریب زمین. بیشترین تولید جو به ۲۰۰ سیر و کمترین تولید آن به ۱۰ سیر می‌رسد. لویا نیز در رتبه سوم از نظر تولید قرار دارد، با متوسط تولید ۲۳,۲ سیر از هر جریب زمین. گندم به عنوان یکی از مهم‌ترین مواد غذایی روزانه، نقش عمده‌ای در تأمین انرژی و پروتین مورد نیاز بدن دارد. این محصول به دلیل مزایای مختلف از جمله مناسب بودن شرایط اقلیمی، حاصلخیزی خاک، نیاز کم به آب، و ساده بودن فرآیند کشت و تولید، به عنوان یکی از انتخاب‌های اصلی برای دهقانان محسوب می‌شود.

جدول ۹: مقدار حاصل حیویات و غله جات

مشخصات	گندم	جو	لوبیا
اوسط	۲۱۹.۷	۷۱.۵	۲۳.۲
میانه	۱۰۰	۴۲.۵	۳۰
مود	۸۰	۱۰	۳۰
کوچکترین	۳۵	۱۰	۶
بزرگترین	۲۵۰	۲۰۰	۴۰

منبع: محاسبه محقق

ارزش تولید حیویات و غله جات

بر اساس داده‌های موجود، بیشترین ارزش تولید حیویات و غله جات در ولایت کابل مربوط به گندم است. به طور متوسط، دهاقین ولایت کابل از فروش گندم حدود ۷۵۸۱۳,۳۳ افغانی کسب درآمد می‌کنند. همچنین، جو یکی دیگر از محصولات عمده کشت شده توسط دهاقین است که به طور متوسط ۱۷۴۲۰ افغانی از فروش آن به دست می‌آید. در نهایت، لوبیا نیز به عنوان یک محصول مهم در تولید حیویات و غله جات در این منطقه کشت می‌شود، و متوسط عاید حاصل از فروش لوبیا حدود ۲۳۲۰۰ افغانی است (جدول ۱۰).

جدول ۱۰: ارزش تولید حیویات و غله جات

مشخصات	گندم	جو	لوبیا
اوسط	۷۵۸۱۳.۳۳	۱۷۴۲۰	۲۳۲۰۰
میانه	۲۴۳۰۰	۷۸۰۰	۲۱۰۰۰
مود	۱۸۰۰۰	۳۲۵۰	۲۱۰۰۰
کوچکترین	۶۰۰۰	۳۲۵۰	۴۲۰۰
بزرگترین	۵۵۹۸۰۰	۴۳۵۵۰	۵۳۲۰۰

منبع: محاسبه محقق

مشکلات عمده دهاقین مورد هدف

دهاقین ولایت کابل با مجموعه‌ای از چالش‌ها و مشکلات مختلف روبرو هستند. بر اساس داده‌های جمع‌آوری شده از طریق سوالنامه تحقیق، مشکلات دهاقین این ولایت به هشت بخش اصلی تقسیم گردیده است. طبق نتایج، مشکل عدم دسترسی به بازار مطمئن فروش برای بسیاری از دهاقین، به ویژه برای حدود ۸۰٪ از آن‌ها، به‌عنوان یک چالش عمده شناسایی شده است. سایر مشکلات عمده دهاقین، به ترتیب، شامل عدم وجود سیاست‌های تولیدی مطمئن (۲۶٪)، دسترسی محدود به بازارهای فروش مناسب (۵۶٪)، عدم توجه به تقاضای مشتری (۳۲٪)، قیمت بالای منابع تولید (۸۲٪)، کمبود وسایل حمل و نقل (۸۲٪)، مالیات بالای دولت (۲۸٪)، و دسترسی محدود به منابع تولیدی (۴۸٪) می‌باشد (جدول ۱۱).

جدول ۱۱: مشکلات عمده دهاقین و لیسوالی‌های مورد هدف

مشکل جدی	عدم دسترسی به بازار مطمئن فروش	عدم موجودیت سیاست مطمئن تولیدی	دسترسی کم به بازار فروش مناسب	عدم توجه به تقاضای مشتری	قیمت بودن منابع تولید	مشکلات ترانسپورتی	مالیه بلند دولت	دسترسی کم به منابع تولیدی
مشکل جدی	۱۳۶	۴۴	۹۶	۵۵	۱۴۰	۱۴۰	۴۸	۸۲
	(۸۰)	(۲۶)	(۵۶)	(۳۲)	(۸۲)	(۸۲)	(۲۸)	(۴۸)
مشکل ندارد	۳۴	۱۲۶	۷۴	۱۱۵	۳۰	۳۰	۱۲۲	۸۸
	(۲۰)	(۷۴)	(۴۴)	(۶۸)	(۱۸)	(۱۸)	(۷۲)	(۵۲)
مجموعه	۱۷۰	۱۷۰	۱۷۰	۱۷۰	۱۷۰	۱۷۰	۱۷۰	۱۷۰

منبع: محاسبه محقق

^۱ مقدار در قوس نشانگر فیصدی است

کمک های بلا عوض تولیدی

بر اساس نتایج تحقیق، درصد بالایی از دهاقین (۹۵,۳٪) از کمک‌های بلاعوض تولیدی بهره‌مند نیستند. علت عمده این وضعیت، عقب‌ماندگی‌های اقتصادی و سطح پایین زندگی دهاقین در این بخش است. تنها ۴,۷٪ از دهاقین به کمک‌های بلاعوض تولیدی پاسخ مثبت داده‌اند که شامل توزیع تخم‌های بذری از سوی دولت می‌باشد (جدول ۱۲).

جدول ۱۲: پاسخ دهاقین در رابطه به دریافت کمک های بلا عوض تولیدی

پاسخ	دفعات	فیصدی حقیقی
بلی	۸	۴,۷
نخیر	۱۶۲	۹۵,۳

منبع: محاسبه محقق

نتیجه‌گیری

مطالعه‌ی انجام‌شده در مورد منابع عایداتی و مصارف دهقانان در چهار ولسوالی ولایت کابل، بینش عمیقی در مورد وضعیت اقتصادی این قشر زحمتکش ارائه می‌دهد. نتایج تحقیق نشان داد که دهقانان این مناطق عمدتاً به فعالیت‌های زراعتی به‌عنوان منبع اصلی درآمد متکی هستند. محصولات مهم زراعتی مانند گندم، جواری، سبزیجات و به‌ویژه انگور، بخش عمده‌ای از عواید را تشکیل می‌دهند. در کنار فعالیت‌های زراعتی، برخی از خانواده‌ها از طریق مالداری و کارگری نیز کسب درآمد می‌کنند که این امر نشان‌دهنده‌ی تلاش دهقانان برای تنوع بخشیدن به منابع درآمدی‌شان است. از سوی دیگر، بررسی الگوهای مصرفی نشان می‌دهد که مصارف دهقانان به دو بخش عمده‌ی معیشتی و تولیدی تقسیم می‌شوند. مصارف معیشتی شامل هزینه‌های مرتبط با تأمین نیازهای روزمره‌ی خانواده، درمان، رسوم و رواج‌های اجتماعی و مالیات دولتی است. در مقابل، مصارف تولیدی عمدتاً مربوط به هزینه‌های تهیه‌ی بذر، کود، آب، نیروی کار، ادویه‌ی نباتی، استفاده از تراکتور و خرید نهال می‌شود. نکته‌ی قابل توجه این است که هزینه‌های تولیدی در مقایسه با درآمد دهقانان، سهم قابل توجهی را به خود اختصاص داده است که در نتیجه بر میزان سود خالص آن‌ها تأثیر منفی گذاشته است. علاوه بر این، تفاوت‌هایی میان چهار ولسوالی مورد مطالعه در زمینه‌ی منابع عایداتی و الگوهای مصرف مشاهده شد. این تفاوت‌ها عمدتاً به دلیل شرایط اقلیمی، سطح دسترسی به بازار و نوع محصولات زراعتی کشت‌شده در هر ولسوالی است. ولسوالی‌هایی که شرایط اقلیمی مساعدتر و دسترسی به بازارهای بهتر دارند، معمولاً عواید بالاتری را تجربه می‌کنند. در مقابل، مناطقی که با چالش‌هایی مانند کمبود آب، نبود زیربنای مناسب، و فاصله‌ی زیاد از بازارهای فروش روبه‌رو هستند، درآمد پایین‌تری دارند. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که اگرچه دهقانان برای تأمین معیشت خود به روش‌های مختلفی متوسل می‌شوند، اما هنوز چالش‌های متعددی پیش روی آن‌ها قرار دارد. وابستگی زیاد به منابع خارجی برای تهیه‌ی نهاده‌های زراعتی، عدم دسترسی مناسب به تکنالوژی‌های مدرن، کمبود برنامه‌های آموزشی و حمایتی، و عدم وجود زیرساخت‌های لازم برای انتقال محصولات به بازار از جمله موانع اصلی افزایش عواید دهقانان به شمار می‌روند. بر اساس نتایج تحقیق، پیشنهادات عمده عبارت‌اند از:

- کاهش هزینه‌های تولیدی از طریق دسترسی بهتر به نهاده‌های زراعتی: با توجه به اینکه هزینه‌های تولیدی مانند تهیه‌ی بذر، کود، ادویه‌ی نباتی و استفاده از تراکتور بخش قابل توجهی از درآمد دهقانان را به خود اختصاص داده است، پیشنهاد می‌شود برنامه‌های حمایتی برای تأمین این نهاده‌ها با قیمت مناسب و دسترسی آسان‌تر ایجاد شوند. این اقدام می‌تواند سود خالص دهقانان را افزایش دهد.

- ۲- بهبود زیرساخت‌ها و دسترسی به بازار: نظر به تفاوت‌های مشاهده‌شده در عواید دهقانان به دلیل شرایط اقلیمی و سطح دسترسی به بازار، پیشنهاد می‌شود زیرساخت‌های لازم مانند سرک‌های روستایی و وسایل حمل‌ونقل مناسب فراهم شوند. این کار به کاهش هزینه‌های انتقال محصولات و افزایش فرصت‌های فروش در بازارهای بهتر کمک می‌کند.
- ۳- تنوع‌بخشی به منابع درآمد و مدیریت مصارف: با توجه به اینکه برخی خانواده‌ها برای افزایش درآمد به فعالیت‌های مالرداری و کارگری متوسل شده‌اند، پیشنهاد می‌شود برنامه‌هایی برای حمایت از مالرداری و سایر فعالیت‌های غیر زراعتی به عنوان منابع درآمد مکمل راه‌اندازی شوند. این اقدام باعث کاهش وابستگی صرف به زراعت و افزایش پایداری اقتصادی خانواده‌های دهقان خواهد شد.

منابع

۱. ابراهیمی م. بررسی میزان گرایش روستائیان به زراعتی مکانیزه و عوامل موثر بر آن در شهرستان طارم. مطالعات جامعه‌شناسی، ۲۰۱۱؛ ۱۰(۴): ۶۳-۷۸.
۲. یزدان پناه پ. رحیمی ف آ. دلایل عدم موفقیت ترویج زراعتی با استفاده از تئوری بنیانی (مورد مطالعه: جهاد زراعتی استان لرستان). تحقیقات اقتصاد و توسعه زراعتی ایران، ۲۰۱۹؛ ۵۰(۳): ۵۴۹-۷۵.
3. Barrett CB, Reardon T, Webb P. Nonfarm income diversification and household livelihood strategies in rural Africa: concepts, dynamics, and policy implications. *Food policy*, 2001 1;26(4):315-31.
4. Muradi AJ, Boz I. The contribution of agriculture sector in the economy of Afghanistan. *International Journal of Scientific Research and Management*, 2018; 6(10):750-5.
5. Hartoyo B, Sahara D. Analysis of income and expenditure of farmers' household in the rain-fed area of Boyolali district. In IOP Conference Series: Earth and Environmental Science, 2021 Feb 1 (Vol. 653, No. 1, p. 012007). IOP Publishing.
6. Hamsa KR, Umesh KB. Income and Expenditure of Farm Households: A Micro Perspective. *Current Journal of Applied Science and Technology*, 2020; 24;39(19):147-59.
7. Sarkar B. Household crop incomes among small farmers: A study of three villages in West Bengal. *Review of Agrarian Studies*, 2017; 31;7(2): 12-34.
8. Obayelu OA. Saving behavior of rural households in Kwara State, Nigeria. *Nigeria*, 2012; pp-12.
9. Norfahmi F, Kusnadi N, Nurmalinga R, Winandi R. Analisis curahan kerja rumah tangga petani pada usahatani padi dan dampaknya terhadap pendapatan keluarga. *Informatika Pertanian*, 2017; 26(1):13-22.
10. Singh S, Sharma VK, Kingra HS, Bhogal S. Income level, expenditure pattern and poverty among Punjab farmers. *Journal of Agricultural Development and Policy*, 2013; 23(2):26-39.
11. Sukhvinder S. Income and employment of marginal and small farmers in south-western Punjab. Doctoral dissertation. Punjab Agricultural University; Ludhiana; 2016; p200.
12. DeWitt JD, Boston KM, Alessi MA, Chirico PG. Quantifying and visualizing 32 years of agricultural land use change in Kabul, Afghanistan. *Journal of Maps*, 2022; 1;18(2):352-61.
13. Ahmadi AS, Kajita Y. Evaluation of Urban Land Development Direction in Kabul City, Afghanistan. *Int J Urban Civ Eng*. 2017; 1;11(2) ;152-62.
14. Singh S, Sharma VK, Kingra HS, Bhogal S. Income level, expenditure pattern and poverty among Punjab farmers. *Journal of Agricultural Development and Policy*, 2013; 23(2):26-39.